

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

ТРИГУБ І.П.,
старший викладач

кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

НИКИТЕНКО О.В.,
старший викладач

кафедри ділової іноземної мови
та міжнародної комунікації,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

У статті здійснено теоретичний аналіз особливостей контролю, функцій та видів контролю знань, навичок і умінь студентів у сучасній вищій школі, розглянуто сучасний стан модульно-рейтингового контролю успішності студентів.

Ключові слова: контроль, види контролю, успішність студентів, кредитно-модульна система, оцінювання.

В статье осуществлено теоретический анализ особенностей контроля, функций и видов контроля знаний, навыков и умений студентов в современной высшей школе, рассмотрено современное состояние модульно-рейтингового контроля успешности студентов.

Ключевые слова: контроль, виды контроля, успеваемость студентов, кредитно-модульная система, оценивание.

The article realizes the theoretical analysis of control peculiarities, functions and types control of students knowledge, skills and ability in modern higher educational institutions, takes a view of present-day situation in credit and module system.

Key words: control, types of control, students progress, credit and module system, estimation.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Однією із важливих складових навчального процесу є контроль знань, навичок і вмінь студентів. Контроль та оцінка у будь-якому виді людської діяльності завжди справляють суттєвий вплив на її якість та ефективність, на ставлення людини до виконання обов'язків, на розвиток почуття відповідальності за стан справ. Навчальний процес повинен бути організований так, щоб студент без примусу прагнув до самостійного оволодіння знаннями. При цьому студент повинен оцінювати свій рівень підготовки, самостійно вибирати теми і визначати рівень засвоєння знань. Цьому суттєво сприяє модульно-рейтингова система контролю знань, навичок і вмінь студентів у процесі фахової підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема контролю та оцінки результатів дидактичного процесу є актуальною методологічною, теоретичною і методичною проблемою дидактики, багато аспектів якої залишаються недостатньо опрацьованими та обґрунтованими. Питанням застосування проблемних підходів у навчанні студентів та питанням контролю успішності студентів присвячені роботи Махмутова М.І., Скаткіна М.М.; необхідності формування особистісного ставлення до проблеми в процесі її вирішення при вивченні мови: Фурман А.В.; питанням контролю та оцінювання знань: Банкевич В.Л., Бернштейн М.С., Іванова Г.В., Кокота В.О., Красюк Н.І., Рись В.Л., Товма О.Л., Фоломкіна С.К., Юдис Г.Б.; методиці викладання іноземних мов: Вишневського О.І., Ніколаєва О.Ю.; вивченню писемного мовлення: Бім І.А., Шатілова С.Ф., Рогова Г.В., Політова Р.І., Гез Н.І., Рахманінова В.Н., Алгазіна М.М., Лімпан-Орлова Г.К., Львів Р.С.

Метою статті є вичленування базових понять, які становлять методологічну основу системи перевірки навчальних досягнень особистості; диференціації та індивідуалізації навчання студентів;

дослідженні і виявленні причин низької вмотивованості навчання і, як наслідок, низької пізнавальної активності студентів; адекватному застосуванні діагностики успішності навчання студентів, що в певній мірі залежить наскільки студент буде успішний не тільки академічно, а й у подальшому житті; активізації та стимулюванні навчально-пізнавальної, розумової діяльності студентів і сприяє покращанню її результатів викладачем за рахунок об'єктивності перевірки й оцінки, що забезпечується науково обґрунтованим змістом завдань, запитань, вимог та критеріїв оцінювання, які допомагають виявити якість знань. Визначення переваг кредитно-модульної системи організації навчального процесу для вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, перш ніж говорити про тему дослідження, слід визначитись з основними термінами, що будуть згадуватись у нашій роботі. Оскільки педагогічна наука зараз, зважаючи на все більшу інформатизацію суспільства, розвивається швидкими темпами, існує багато різних означень дидактичних понять. Як зазначає Академічний тлумачний словник української мови (1970—1980): успішність - це ступінь засвоєння учнями знань, умінь і навичок; контроль знань - організація зворотного зв'язку як засобу управління навчально-виховним процесом [1]; студент (слухач) - особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу та навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівнів [1]. Процес навчання у закладі освіти спрямований на вирішення навчально-виховних завдань, кожне з яких характеризується дидактичною завершеністю. Обов'язковим компонентом цього процесу є контроль знань, умінь та навичок, тобто перевірка його результативності. За допомогою контролю в процесі навчання розв'язують низку завдань:

- виявлення готовності студентів до сприйняття, усвідомлення і засвоєння нових знань; отримання інформації про характер самостійної роботи у процесі навчання;
- визначення ефективності організаційних форм, методів і засобів навчання;
- виявлення ступеня правильності, обсягу і глибини засвоєних студентами знань, умінь та навичок.

Ці та інші завдання визначають зміст контролю, який змінюється із зміною дидактичних завдань. Загальновідомо, що контроль виконує такі функції:

- освітню (навчальну);
- виховну, яка виходить з того, що очікування перевірки спонукає студента регулярно готуватися до занять;
- розвиваючу — в процесі навчання розвивається логічне мислення, мовлення, пам'ять, уява, увага;
- діагностичну — у процесі контролю виявляють успіхи та недоліки в знаннях, уміннях і навичках студентів, встановлюють причини і шляхи їх усунення, визначають заходи, спрямовані на поліпшення успішності;
- стимулюючу — схвалення успіхів студента сприяє розвитку в нього спонукальних мотивів до навчання;
- оцінювальну — об'єктивна оцінка знань, умінь і навичок студентів сприяє кращому навчанню;
- управлінську — на основі контролю визначається стан успішності студентів, що дає змогу запобігти неуспішності або подолати її. В цьому разі викладач коригує і свою власну діяльність — змінює методику викладання, вдосконалює навчальну діяльність студентів.

Особливої уваги заслуговує питання контролю успішності навчання студентів у ВНЗ з активним впровадженням модульно-рейтингової системи навчання. Нагадаємо, що під модульною організацією навчання розуміють принципи і критерії поділу змісту навчального матеріалу на

відносно самостійні частини; принципи акценту на самостійну навчальну роботу студентів; принцип поетапного оцінювання навчальних успіхів студентів, наростання індивідуального індексу, рейтингу (модульно-рейтинговий контроль). Система модульно-рейтингового контролю - сукупність форм, засобів, методів та прийомів контролю, які виходять з цілей і змісту навчальних дисциплін.

Розглянемо традиційні види контролю, які використовуються у педагогічній практиці, та їх застосування при модульно-рейтинговому контролі, а саме:

- Попередній контроль. Мета- ознайомлення викладача з результатами засвоєння вивченого матеріалу та загальним рівнем підготовленості студентів до сприйняття наступної інформації залежно від стану навчання і методів проведення контролю. Форма проведення- письмова контрольна робота, фронтальне опитування перед початком практичних чи лабораторних робіт, усна перевірка знань окремих груп студентів.
- Поточний, або побіжний контроль. Мета-дати можливість отримати негайну інформацію про результати навчання студента під час конкретного модуля чи в конкретний момент цього модуля. Оцінки (бали) за діяльність на кожному занятті виставляються в академічному журналі. Його завдання - виявити якість засвоєння студентом знань, вмінь, навичок з метою корекції його навчальної діяльності в процесі вивчення нового матеріалу.
- Тематичний контроль. Мета-передбачити перевірку, оцінку і корекцію засвоєння системних знань, навичок і вмінь.
- Періодичний контроль. Мета- перевірка знань, умінь, навичок, оволодіння матеріалом великого обсягу(вивченого за семестр).
- Підсумковий контроль. Мета- визначення і оцінки успішності за даний проміжок часу(семестру чи атестаційного періоду).

Найважливішим видом контролю є іспити (випускні, а на профільюючих кафедрах - державні). Семестровий контроль при кредитно-модульній системі організації навчального процесу дає право не проводити екзамени і заліки. Проте, залежно від специфіки дисципліни проведення підсумкового контролю може відбуватися і у традиційній формі (перелік затверджується щороку). Форму проведення підсумкового контролю (усна, письмова, тестування та ін.) визначає та повідомляє студентам викладач на початку викладання дисципліни. В інших випадках зарахування змістових модулів (дисциплін) може здійснюватися безорганізації заліково-екзаменаційних сесій за результатами певного виду контролю якості освіти студента протягом навчального року.

- **Заключний контроль.** Мета- визначення вивчення даного предмета та оцінки успішності кожного студента за період вивченого ним курсу. Підсумкова оцінка з окремої навчальної дисципліни виставляється згідно з балами, набраними студентом за виконання кожного з модулів. Кожна навчальна дисципліна оцінюється за 100-бальною системою, а також переводиться в оцінку за національною шкалою і шкалою ECTS.

Успішність студента контролюють, використовуючи методи і засоби, що їх визначає вищий навчальний заклад. Згідно з Тимчасовим положенням про оцінювання знань студентів денної форми навчання при проведенні педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу в Національному університеті харчових технологій оцінювання студентів відбувається за рейтинговою системою оцінювання знань студентів згідно зі шкалою оцінок ECTS за єдиними критеріями.

Головна мета контролю як дидактичного засобу управління навчанням - забезпечення його ефективності приведенням до системи знань, умінь, навичок учнів, самостійного застосування здобутих знань на практиці, стимулювання навчальної діяльності студентів, формування у них прагнення до самоосвіти.

Таким чином, діагностування успішності навчання студентів включає: контроль, перевірку (виявлення рівня знань, умінь та навичок); оцінювання (вимірювання рівня знань, умінь і навичок); облік (фіксування результатів у вигляді оцінок), тобто накопичення статистичних даних); аналіз накопичених статистичних даних; виявлення динаміки, тенденцій; прогнозування результатів [3].

Контроль, як правило, здійснюється викладачами навчального закладу з метою визначення та оцінки успішності студентів з програмних предметів, що дозволяє аналізувати і порівнювати результати кожного з них, академічних груп, потоків, відділень, факультетів як критеріїв роботи викладачів, з'ясування причин успіхів і недоліків, виявлення кращого досвіду та розробки заходів для підвищення якості навчання, попередження і подолання . неуспішності.

Викладач перевіряє і оцінює навчальну успішність студентів, керуючись певними вимогами, розробленими педагогічною теорією та практикою і визначеними відповідними директивними документами, зокрема наказами Міністра освіти №161 (1993), №195 (1996) тощо [4, 45].

Показники засвоєння студентами навчального матеріалу під час опитування виявляються за допомогою різних методів контролю: усних (доповідь, повідомлення, бесіда, читання та ін.); письмових (контрольна робота, диктант, реферат, курсова або дипломна робота); практичних (проведення ділових ігор, виконання вправ, лабораторних робіт тощо); програмованих (машинний і безмашинний); графічних (виконання схем, креслень, таблиць, і т. д.). Відмінності методів контролю полягають у тому, що одні з них спрямовані переважно на виявлення знань студентів, інші — їхніх умінь і навичок, одержаних у процесі навчання. Далеко не однаковий у них і цикл контролю — час, необхідний для одержання зворотного зв'язку від усіх студентів.

Вибір методу контролю залежить не лише від дидактичного завдання, що його ставить перед собою викладач на початковому, проміжному або

кінцевому етапі вивчення дисципліни. Враховується і специфіка змісту навчального матеріалу. При цьому важливо виділити в ньому головні моменти, його логічно завершені частини. Однак у всіх випадках контроль повинен відображати динаміку засвоєння студентами навчального матеріалу — від відтворення знань до їх творчого застосування. [9, 92].

Ефективність контролю залежить від його організації: часу проведення контрольних занять, їх частоти й послідовності; характеру й форм самостійної роботи студентів (індивідуальна, групова, фронтальна); використання дидактичних і технічних засобів навчання; поєднання методів контролю і самоконтролю (усна, письмова, графічна, практична, тестова, програмована перевірка); фіксування й оформлення даних контролю процесу навчання.

Ефективність контролю забезпечується дотриманням певних вимог, серед яких:

- ✓ Індивідуальний характер контролю успішності: виявлення знань кожного студента, його успіхів чи невдач; знання рівня самостійності студента в пізнавальному процесі, характеру труднощів, як він їх долає і якої допомоги потребує; особлива увага до студентів з фізичними вадами; вміле формулювання запитань, використання додаткових запитань під час опитування слабших студентів та ін.
- ✓ Систематичність контролю: привчання студентів систематично виконувати уроки, створення в групі відповідного морально-психологічного клімату, систематичне опитування за допомогою самостійних міні-завдань; розробка системи опитування, за якої оцінки виставляють і студентам, які доповнювали відповіді інших, були активними на уроці; приділення особливої уваги слабшим студентам, спонукання їх до пізнавальної діяльності на всіх етапах уроку.

- ✓ Дотримання об'єктивності під час оцінювання знань. Оцінка знань студента не може бути випадковою. Об'єктивність перевірки й оцінки забезпечується науково обґрунтованим змістом завдань, запитань, вимог та критеріїв оцінювання, які допомагають виявити якість знань. Коли йдеться про якість знань, то мається на увазі обсяг знань, передбачений навчальною програмою, його докладність.
- ✓ Єдність вимог до оцінювання знань студентів: дотримання єдиних розумних норм оцінок з кожного предмета, подолання крайнощів в оцінюванні — надмірної вимогливості або поблажливості.
- ✓ Оптимізація контролю успішності студентів: розробка методики контролю, яка б передбачала мінімальні затрати зусиль і часу педагогів та студентів для отримання обов'язкових відомостей, запобігала переобтяженню їх виконанням зайвих завдань.
- ✓ Гласність контролю: повідомлення студенту результатів перевірки рівня його знань, обґрунтування виставленої йому оцінки, позитивного і недоліків у його відповіді.
- ✓ Всебічність контролю: перевірка та оцінювання теоретичних знань, умінь та навичок, застосування їх на практиці, навичок самостійної роботи студента.
- ✓ Тематична спрямованість контролю: викладач повинен визначити, який саме розділ програми, тема, вид знань, умінь та навичок оцінюються.
- ✓ Дотримання етичних норм: оцінювання у цілому має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень студента, а не ступеня його невдач.

Ураховуючи надзвичайно важливе значення контрольних заходів у забезпеченні якості навчання в системі освіти, дедалі більша увага зосереджується на питаннях комплексної діагностики успішності студентів.

Комплексна діагностика результатів навчальної діяльності студентів - це теоретично обґрунтована та практично апробована педагогічна система встановлення основних ознак, які характеризують сформовані в процесі навчання компетентності студента — майбутнього фахівця.

Метою комплексної діагностики знань студентів є:

1. прояв і розвиток системи компетентностей майбутнього фахівця;
2. виявлення, перевірка і оцінка рівня здобутих знань;
3. порівняння фактичних результатів навчально-пізнавальної діяльності із запланованими, наперед установленими стандартами;
4. стимулювання цілеспрямованої систематичної, інтенсивної роботи студентів;
5. підвищення об'єктивності оцінювання;
6. одержання своєчасної інформації про стан засвоєння змісту програми на всіх етапах навчання;
7. залучення студента до всіх форм навчального процесу [4].

Висновки. Отже, при застосуванні модульно-рейтингового контролю знань зростає систематичність навчальної діяльності студентів, збільшується питома вага самостійної роботи та ефективність керівництва нею з боку викладача. Контроль за самостійною роботою студентів забезпечує оцінку результатів навчання, формує у студентів моральні та вольові якості: організованість, працездатність, сприяє формуванню відповідальності, активності, самостійності, допомагає студентам глибше осмислювати та засвоювати знання, підвищує їх творчу активність. В той же час він стимулює і сприяє удосконаленню праці керівника-викладача. Позитивні зміни, які відбуваються у діяльності студентів і викладачів, спричиняють зростання високих оцінок при модульній організації навчання. Впровадження у навчальний процес такої системи контролю дає можливість застосовувати гнучкі навчальні плани, здійснювати індивідуальний та диференційований підходи у навчанні, розширити рамки самостійної роботи студентів.

Вирішення проблеми підвищення якості підготовки спеціалістів з вищою освітою на сучасному етапі передбачає значне поліпшення контролю навчальної роботи студентів як важливого засобу управління процесом навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Академічний тлумачний словник української мови (1970—1980), том 10, стор. 494.
2. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття)
3. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
4. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті: Навч. посіб. — Вид. 2-ге, доп. — К.: КНЕУ, 2003. — 298 с.
5. Романенко О.Р., Огородник С.Я., Зязюн М.С., Славкова А.А., Фінанси: Навчально-методичний посібник для самост. вивч. дисципліни. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2003. — 387 с.
6. Булах І.Є., Шило І.М. Мотивація навчання і валідизація оцінювання рівня знань. //Педагогіка і психологія. Вісник АПН. - 1996. - №3. - С. 125-129.
7. Осадчук АЛ. "Сутність і види контролю перевірки знань учнів" //Історія в школі – 2001. - №2. - С.2-7.
8. Бондарчук О.І., Бондарчук Л.І. Основи педагогіки та психології. Курс лекцій. - К.: МАУП, 1999.
9. Зварич І. Проблема удосконалення контролю і оцінки знань студентів // Рідна школа. - 2000. - №10. - С. 43-45.
10. Питишкін-Потанич В.А. Чи потрібні екзамени у вузі? // Радянська школа.-1990.-№3.- С. 90-92.

АВТОРСЬКА ДОВІДКА:

Тригуб І.П.

старший викладач кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації, Національний університет харчових технологій,

м.Київ, вул.Володимирська 68;

Конт. адреса: 02092, м.Київ-92, вул.Алма-Атинська 39-Д, кв 33;

Конт. Телефон: 050-980-54-90;

E-mail: t.innysya@mail.ru

Никитенко О.В.

старший викладач кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації, Національний університет харчових технологій,

м.Київ, вул.Володимирська 68;

Конт. телефон: 067-789-35-10;

E-mail: nikitolya@i.ua